СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ | РІК XXXI. | Число 197. | Джерзи Сіти, Н. Дж., пятниця, 24. серпня, 1923. | VOL. XXXI. | No. 197. | Jersey City, N. J., Friday, August 24, 1923. | THREE CENTS

ПРИГОТОВАННЯ УРЯДУ НА СЛУЧАЙ СТРАЙКУ ВУГЛЕКОПІВ

ВАШІНГТОН, 22. серпня.—Президент Кулидж уповажнив федерального урядника до розділу топлива зарядити зїзд стейтових губернаторів в цїли розгляненя способів розділу топлива на случай страйку майнерів твердого вугля. Конференція має відбутися в Ню Йорку в найближчий вівторок.

Се є перший крок федерального уряду з огляду на можливий страйк в промислі твердого вугля. Буде конференція застановлятися над розділом мягкого вугля, нафти та коксу, якими уряд думає заступити недостачу твердого вугля (антрациту).

Рівночасно ходять чутки, що на приказ президента вуглева комісія збирається дійти, хто винуватий за страйк. Однак рівночасно вона старається ще відвернути страйк.

ПЕРЕГОВОРИ НЕ ПОСТУПИЛИ НІЧИМ ВПЕРЕД

АТЛЕНТИК СИТІ, Ню Джерзі, 22. серпня. — Ані представники властителів копалень твердого вугля ані представники майнерської юнії не зробили нині ніякого кроку, щоби розпочати наново зірвані переговори в справі нового вуглевого контракту.

Представники робітничої юнії дали до пізнання, що представники властителів можуть почати наново переговори, як лиш рішаться відступити від свого становища в справі робітничої заплати.

Рівночасно один з представників властителів став успокоювати публичну опінію в спосіб, для властителів дуже двосторонний, кажучи, що страйк робітників при твердім вуглю не принесе суспільности ніякого більшого клопоту, бо вона просто перейде з одного топлива до другого.

ПЛЯН СКЛИКАННЯ СПЕЦІЯЛЬНОГО ЗАСІДАННЯ ЛЕҐІСЛЯТУРИ ДЛЯ ВУГЛЯ

НЮ ЙОРК, 22. серпня. — Від коли страйк майнерів твердого вугля став правдоподібним, почали підноситися голоси за скликанням надзвичайного засідання нюйорської стейтової леґіслятури для придумання способів достарчення твердого вугля для фабрик та мешкань нюйорського стейту.

КОНЕЦЬ НЮДЖЕРЗЬКОГО ТРАМВАЄВОГО СТРАЙКУ

НЮАРК, 22. серпня. — Страйк робітників на трамваях нюджерзького стейту, що тревав понад дві неділі, можна вже вважати покінченим, бо підприємство згодилося на предложені робітниками умови, а передусім згодилося на піднесення робітничої заплати о 20 процент.

Руху стріткар все ще не піднято наново, бо трамваєве підприємство ще не погодилося з підприємцями, що в час страйку дістали право возити публику „басами" та „джітнями".

СТРАЙК ШОФЕРІВ ЗА ПІДВИШКУ РОБІТНИЧОЇ ЗАПЛАТИ

НЮ ЙОРК, 22. серпня. — Члени юнії шоферів автомобілевого підприємства „Моґул Черар" постановив вийти сейчас на страйк, бо підприємство не захотіло признати їм 40 процентів з гроший, зазначених на таксаметрах автів. Підприємство признавало шоферам лишень 35 процентів з сих гроший.

ҐЕНЕРАЛЬНИЙ СТРАЙК У ВЕРА КРУС ВИКЛИКУЄ ГОЛОД

МЕКСИКО, 22. серпня. — Загальний страйк робітників у місті Вера Крус, на котрий вийшли портові робітники, домашня служба, склепові помічники та другі категорії робітників, застановив торговлю до того степеня, що широкі круги населення починають відчувати болючу недостачу средств поживи.

СПРОБА З ВОЗДУШНИМ ПЕРЕВОЗОМ ПОЧТИ ВЕЛИКИЙ ДОСПІХ

НЮ ЙОРК, 22. серпня. — Старання федерального почтового уряду коло заведення поспішного перевозу почтових посилок з одного кінця Злучених Держа на другий увінчався доспіхом, коли почтовий літак що вилетів з Ґарден Сіті, прилетів до Сан Франциско за несповна 28 годин. Таким самим доспіхом увінчався лет другого літака, що в той самий час летів у противнім напрямі.

ПРОБНІ МАНЕВРИ НАЙБІЛЬШОГО БОМБОВОГО ЛІТАКА

ДЕЙТОН, Огайо, 22. серпня. — Військова команда дуже вдоволена з пробного лету найбільшого в світі бомбового літака, який військова команда випустила тут на пробні маневри.

Воздушний великан, справдішний „дреднот воздуха", виконував незвичайно легко всі приписані рухи.

ПРОГИБІЦІЙНІ ЗУСИЛЛЯ МЕКСИКАНСЬКОГО УРЯДУ?

ЧОТОКА, Ню Йорк, 22. серпня. — На Конференції для Межинародних Віносин з Хрисіянського Становища виступив епископ епископальної церкви Теркілд зі заявою, що теперішний федеральний уряд Мексика зміряє до заведення прогибіції на американський взорець.

ВОЗДУШНА КАТАСТРОФА ЧЕРЕЗ ЗУДАРЕННЄ ЛІТАКІВ

ПЕНСАКОЛА, Фльорида, 22. серпня. — На висоті яких 4,000 стіп понад сушею зударилися нині два літаки системи Войгта. Наслідком зударення одна машина впала у залив моря, а друга на сушу. Перший поручник Ричел, котрий їхав в тому літаку, що спав на сушу, побився так тяжко, що видай помре, тоді як оба пасажири другого літака, офіцири Гил та Мекфеден, погибли на місци. Догадуються, що причиною зударення був воздушний вир.

КОРАБЕЛЬ ПОПСУВСЯ НА МОРЮ

НЮ ЛОНДОН, Конектикат, 22. серпня. — Підчас своєї подорожі з Ню Йорку до Бостону попсувся корабель „Плімавт" з Фол Ривер Лайн. Корабель мусів заждати на морю, поки йому не підїхали на поміч парові лоди, які забрали його до сього порту.

ЕСПАНСЬКА ВІЙНА ПРОТИ МАВРІВ.

МАДРИД, Еспанія, 21. серпня. — Еспанський генеральний штаб заповідає, що еспанський гарнізон в Тіфаруїні, в Мороко, почне завтра важні воєнні операції проти Маврів. Штаб упевняє, що ґарізон дуже одушевлений війною проти повстанців.

ПОЛЬСЬКІ ДОВГИ.

На засіданню польского сойму дня 3. липня виголосив містр фінансів Лінде експозе, в якому сказав між иншим таке:

Маю честь просити високий сойм о приняття закона о буджетовій провізорії на III. квартал 1923 року і уповноваження уряду до побирання податків та роблення видатків в рамах загального буджету.

Буджетова комісія не змогла станути перед соймом зі звідомленнням про прелімінар на 1923 р. в парі з проєктом фінансового закона на біжучий рік.

Нагальний спадок марки зробив більшу частину буджетового закона нереальною. Після обчислень з мая ц. р. загальна сума видатків за один квартал досягла до 2,022,070,752 при чому проходи досягли ледви 1,382,843,139. Нині ті суми кількакратно вищі, при чому позиція проходів змаліла до мінімум здепреціонованої марки.

Міністр Лінде запеняє що треба числитися з можливістю збільшення видатків, які будуть зрівноважені ощадностевою акцією уряду і стягненням податків.

„Переживаємо добу дефіциту" Буджетовий недобір буде покритий між иншими дальшою емісією марок, що є найболючійшим публичним тягарем.

У ЛЬВОВІ ПОМЕР

дня 28. липня. Адольф Василевський почетний крилошанин і парох церкви св. Параскевії у Львові. Перенесення тлінних остацків з дому до церкви відбулося дня 30. липня о 5. год. по полудни, а похорон і зложення тіла на Личаківським кладовищи у второк дня 31. липня.

НОВИЙ АРЦИБІСКУП У ЛЬВОВІ.

На місце покійного Більчевского назначено львівським арцибіскупом познанського біскупа Лукомского.

ЗЇЗД СТУДЕНТІВ ВОЛИНІ В ЛУЦЬКУ.

Дня 29. липня ц. р. відбувся в Луцьку зїзд студентів Волині, який покликав до життя „Комітет помочі українським студентам Волині". Зїзд витала „Просвіта" в Луцьку, представник студентів Волині в Чехії й представник галицького краєвого студенства. Учасників було понад сотня. Сенатор Черкавський, як голова зїзду, у вступній промові зясував завдання комітету. Потім слідував реферат про стан волинського студентства, по якім розвинулася жива дискусія. Зїзд, стоючи на становищі спільної тактики з галицьким студенством, ухвалив ряд резолюцій. Вибрано раду, до якої ввійшло старше громадянство й студентство. Зїзд покінчився відспіванням „Заповіту".

ІЗОЛЬОВАНА ПОЛЬЩА.

Пражські „Народні Лісти", навязуючи до заяви міністра Сейди, що Польща не приступить до Малої Антанти, доказують, що супроти того Польща остає цілковито ізольованою. Говорючи и ро Росію пишуть „Н. Л." що Польща тільки з трудом може осягти порозуміння в тому напрямі. Поміж Німеччиною і Польщею згода є неможлива так як між огнем а водою. Поміж Чехами і Польщею викликано спір о Яорину. Врешті Румуни зовсім не виявляють охоти боротися в обороні границь Польщі проти Росії, як також Поляки не хочуть боронити румунських проти російського сусіда. До Малої Антанти Поляки приступити не хочуть тільки тому, що всюди люблять грати перші скрипки. Одначе на випадок, колиб Поляки всеж таки рішилися на цей крок, найшлабся сила, яка недопустилаб до їхньої гегомонії.

ДОРОЖНЕЧА МЕШКАНЬ У ВАРШАВІ.

В одній з варшавських газет поміщено оголошенне про те, що за ціну 50.000 швайцарських франків (1.750.000.000 мп.) „відступного" можна винаймити помешкання зложене з 5 покоїв і кухні.

НА ЮДАЇЗМ.

В Бресляві двох державних урядників зголосило свій перехід з христіяської віри на Мойсееву віру.

ХОЧУТЬ ПОЛЬЩИТИ ЦЕРКВУ.

В 1919 р. Митроп. Ординаріят приказав всему духовенству всі метрики, як також і відписи з них, вести виключно в українській мові. Калуське старооство [illegible] накладає [illegible] на священиків за канонічний послух своїй власти і то по раз перший у висоті 50.000 мп.; як то сталося дотепер з оо. Тисовським в Калуши і Дяконом в Кропивнику. Вправді засудженим позваляє ласкаво старооство внести відклик до воєвідства, але тому, що до такого відклику треба стемиля на 30.000 мп. тож до того нема надії на успіх — платять засуджені наложену кару.

СТРАШНА СТАТИСТИКА

Женевське міжнародне бюро праці оголосило звідомлення про число воєнних інвалідів, управнених до побирання інвалідської емеритури, яке доходить до суми десяти міліонів осіб, з чого на Німеччину припадає 1,537.000, Австрію 164.000, Злучені Держави 157.000, Францію 1,500.000, Велику Британію 177.000, Італію 800.000, Польщу (разом з занятими нею землями) 320.000, Румунію 100.000, Югославію 164.000 Росію 775.000, Чехословаччину 236.000, Бельґію 27.000, Канаду 45.000. Фінляндію 10.000, Нову Зеляндію 20.000. Загальне число воєнних інвалідів сягає 7.124.000. Туди одначе не втягнено ще інвалідів з Туреччини, Болгарії, Балкану, Португалії, Угорщини і Японії.

ЛЬОЯЛЬНІ ЕПИСКОПИ.

Старообрядні епископи видали до своїх одновірців послання, в якому говориться, що старообрядна церква, противно як тіхонівці, ніколи не виступала проти совітської влади. Старообрядна церква признавала, признає і завсіди буде піддержувати робітничо-селянську владу.

НОВИЙ СОВІТСЬКИЙ ЗАКОН.

Совітський уряд видав новий кватирний закон про примусові чинші. Кождий горожанин має право займати 20 аршинів квадратових кімнатної поверхні. Льокаторів поділено на 3 категорії. Найдороще платять купці, середні чиншові ціни платять особи вільних професій, а найнищі чинші визначено для робітників і держаних урядників.

ФРАНЦІЯ НЕ ДУМАЄ ОБНИЖУВАТИ СВОЇХ ДОМАГАНЬ

ПАРИЖ, 22. серпня. — Нота французького премієра Пуанкаре до англійського уряду, яку тепер подано вповні до публичного відома, має яких 15,000 слів та збирає французьке становище в справі репарацій та Поруря ось так:

Франція хоче від Німеччини 26 міліярдів золотих марок титулом воєнного відшкодовання, а кромі сього звороту тих всіх довгів, які Франція буде мусіти заплатити Анґлії та Злученим Державам.

Франція переконана, що Німеччина може все те заплатити, і Франція нате заняла Рурщину, щоби Німеччину до сього примусити, і вона думає оставити в Рурщині так довго, поки Німеччина не заплатить.

Франція не заплатить ані Анґлії ані Злученим Державам довгу свого так довго, поки Німеччина не заплатить її.

Франція не хоче віддати справи під осуд ніякому тілу межидержавних знатоків.

ВІДПОВІДЬ БЕЛЬҐІЇ НА АНҐЛІЙСЬКУ НОТУ ЩЕ НЕ ГОТОВА

БРУКСЕЛЯ, 22. серпня. — Бельґійський уряд ще не покінчив своєї ноти до анґлійського уряду у відповідь на ноту Болдвина.

Ґазети допускають, що нота Бельґії не буде однозвучна з французькою, бо Бельґія запропонує, щоби питаннє висоти репарацій, які має заплатити Німеччина, віддати до рішення якомусь межидержавному незаінтересованому чинникови.

Бельґійська нота буде готова при кінці сього тижня.

ФРАНЦУЗЬКА ПРЕСА ВДОВОЛЕНА З НОТИ

ПАРИЖ, 22. серпня. — Французька преса просто без вимку похвалює ноту Пуанкаре до Анґлії, заявляючи, що з нею годиться вся французька публична опінія.

СТАНОВИЩЕ ІТАЛІЇ ДО НОТИ

РИМ, 22. серпня. — Італійська преса на загал дуже вдоволена з французької ноти до Анґлії, так само як вона була вдоволена з анґлійської ноти до Франції.

АНҐЛІЙСЬКА ПРЕСА КРИТИКУЄ ФРАНЦУСЬКУ НОТУ

ЛОНДОН, 22 серпня. — Французька нота до Анґлії зробила на анґлійську пресу зле вражіннє. Преса відносить спокійний тон ноти, але підчеркує, що вона не подає ніякого практичного виходу з ситуації.

Щодо дальшого кроку, то анґлійська преса поділена. Значна її частина допускає потребу зірвання відносин межи Анґлією та Францією.

ЗРІСТ БЕЗРОБІТТЯ В АНҐЛІЇ

ЛОНДОН, 22. серпня. — Безробіття в Анґлії росте. За послідний тиждень, як показує урядова статистика, число безробітних зросло о 20,000 та осягнуло тепер вже число 1,212,000.

НІМЕЧЧИНА РІШИЛАСЯ НА РІШУЧІ КРОКИ САМОРАТУНКУ

БЕРЛІН, 22. серпня. — Щоби ратувати фінансове положеннє Німеччини уряд Штреземана рішився зібрати від населення Німеччини 100 міліонів долярів добровільної позички, загрожуючи рівночасно, що на случаю невдачі сьої позички держава буде примушена зарядити примусове оподаткованнє.

Ціль сьої позички роздобути фонди на поживу та на устеленнє курсу німецького гроша.

АЙРИСЬКА ДЕРЖАВА ВЕЛИЧАЄ КАЛИНСА ЯК НАЦІОНАЛЬНОГО ГЕРОЯ

ДАБЛИН, 22. серпня. — „Свобідна Айриська Держава" святкувала нині врочисто першу річницю смерти Майкела Калинса, першого айроського головного військового командата, котрий погиб в битві проти айриських сторонників повної самостійности Ірляндії.

НОВЕ ТРЯСЕННЄ ЗЕМЛІ В ПІВДЕННІЙ ІТАЛІЇ

РИМ, 22. серпня. — З італійської провінції Кампанії доносять про новий землетрус.

Найтяжче дався він відчути в околиці міста Чернінара, котрого населеннє були сильно залякане потрясеннями, хоча воно не зробили поважної шкоди.

З ЕСПАНСЬКОЇ ВІЙНИ ПРОТИ МАВРІВ

МАДРИД, 22. серпня. — Як каже урядовий комунікат, еспанські війска, вислані на відсіч еспанським відділам, відтятим в Тієруїні, вспіли передертися через лінії Маврів.

ДОРОЖНЕЧА ПАРАЛІЖУЄ НІМЕЦЬКИЙ ДРУКАРСЬКИЙ ПРОМИСЕЛ

ЛИПСК, 22. серпня. — Наслідком заведення нового способу обчислювання робітничої заплати після передвоєнного урованя життя богато друкарських підприємств починає обмежувати видавництва.

Зараз по заведенню нової системи майже всі видавці перестали видавати передруки давних творів німецької літератури. За ними пішли видовці часописий, з котрих богато перестало існувати. З Мінхена прийшла вістка, що навіть популярна гумористична ґазета „Ді Флїґенде Блетер", що існує ще від 1844. року, перестане незадового виходити. Перестало теж виходити богато научних місячників, якими Німеччина славилася на весь світ.

Загалом цілий друкарський та видавничий промисл переходить тепер через дуже остру крізу. На цілій лінії слідно страшне зубожіння духової культури.

"SVOBODA" [illegible]
FOUNDED 1893.
Ukrainian Newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorised July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА.	
Three cents the copy.		Поодиноке число [illegible]	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сіті і заграницею	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За зміну адреси доплачується 10 центів.
Телефон „Свободи": 496 Montgomery. Дім У. Н. Союзу: 1899 Montgomery.
За оголошення редакція не відповідає.
З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.
Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ЧИ Й З СЬОГО НІЧОГО НЕ ВИХОДИТЬ?

Доносять нам з Лост Крік, в стейті Пенсилвенія, що там помер від нещасного випадку член Українського Народного Союза Іван Крупа, 41-літний уроженець села Беневи, підгаецького повіту.

Замітний случай його смерти: Переходив покійний до своєї хати від свого сусіда. Дорога не далека: всего через дорогу. Але й там може стрінути людину смерть. Надїхав автомобіль та покалічив його тяжко. Відставлений зараз до шпиталю, він помер там в 30 мінут.

І замітний ще один факт: Небіщик, котрий лишив жінку й двоє діточок, приступив до Українського Народного Союза лиш минувшого року, хоча жив в Америці 13 літ з верхом і зарабляв на життє майнерством.

Хто не вміє читати ніякої науки з ніякої події, той не вичитає з сього факту нічого кромі голого факту. Зате, хто має очи, щоби бачити, вуха, щоби слухати, той побачить в ньому богато життевої науки: Вже се одно, що людина робить при такій небезпечній роботі, як майнерство, а гине переходячи через вулицю, дає богато до думання всякому думаючому чоловікови. А се, що людина занедбує через довгий час взяти обезпечення в запомоговій асекурації? Скілько науки в сьому! Що сталобся, якби так нещасний випадок случився тоді, як покійний не вважав за потрібне належати до Українського Народного Союза? Де булиб його жена й діти нині, якби над ними не було опікуна Українського Народного Союза?

Ось як тверде життє день в день товче нам в память обовязок супроти себе, наших жінок і дітей. Чи маємо занедбати сей обовязок?

ВУГЛЕВА СИТУАЦІЯ.

З кінцем сього місяця, себто за несповна десять днів, виходить контракт, заключений межи юнією вуглевих робітників та вуглевими підприємцями. До сього часу мавби бути заключений другий контракт, бо в противнім разі в усіх юнійних копальнях твердого вугля малаби станути праця та робітники малиби почати страйк.

Як відомо, теперішний контракт обовязує від минувшого року, коли підприємці зобовязалися не лише давати робітникам певну заплату, але й довести до заключення нового контракту. Їм все ще хотілобся піти з робітниками до боротьби, підорвати за сильну на їх думку юнію, „приправити робітникам роги" та „показати робітникам, хто є паном в копальнях".

Тому вони отягалися і ще й досі отягаються з переговорами. Перші переговори почато в липни, але підприємці довели до їх зірвання дня 27. липня. Коли тепер федеральна вуглева рада довела до других переговорів, підприємці знова зривають їх через поставлене домагань, яких представники робітничої юнії не можуть приняти. Робітничі представники зреклися домагання щодо системи відчековання („чек-оф систем"), після котрої вкладки до юнії малиби збирати підприємства при нагоді виплати робітникам заплати та відсилати їх до юнії; сим зреченням юнії показали свою уступчивість.

Коли вони більше не хотіли зректися, то видно, що більше уступств зробити не могли, бо інакше пересталиби бути представниками робітників. Специяльно не могли вони згодитися, щоби вугольні робітники, які не мають робітничої заплати, відповідної до їх потреб, працювали далі до половини слідуючого року, а тимчасом представники підприємців барашкували собі з представниками робітниками в сліпої бабки, вдаючи, що вони буцімто говорять про робітничу заплату. Робітничі представники знають добре представників підприємців та на скілько вони справді хочуть говорити з робітниками, коли робітники в копальні. Тому й дивуватися не можна, що юнійні представники ставлять справу рішучо: або давайте нам тепер контрак, і то з підвишкою заплати, і то на два роки, або ми будемо говорити з вами інакше, через страйк.

Що страйк не бувби дуже на руку підприємцям, се вони добре знають. Їм відомо може краще, як робітникам, що майнерська організація кріпко поставлена, що вона має подостатком фондів, що робітники мають охоту до страйку та готові на всякі жертви за поправу умов праці.

Одинока їх надія се хиба федеральний уряд. Хоча він не може так богато зробити в сій справі, та все таки нашкодити страйкарам він мігби не мало. Обняття президентури Кулиджом додає підприємцям отухи, бо їм здається, що Кулидж поступивби супроти страйкарів в углевім промислі так само, як він поступив проти страйкуючих полісменів в Бостоні. В сьому відай вони помиляються, бо що вільно губернаторови проти поліції, того не вільно президентови проти вуглекопів. Зрештою, і президент Кулидж знає, на стільки Гардинґова політика супроти майнерів у минувшім році пошкодила йому і його партії, і він певно не позволить собі на ніякий крок проти робітників хочби з огляду на наближаючіся президіяльні вибори, коли міліони робітничих голосів дуже придадуться хочби якому кандидатови.

З тих причин нахабну політику вуглевих баронів можна вважати не стільки за доказ їх політичного розуму, як більше за доказ політичного нерозуму. Хиба що се може пусте бундючення, обчислене на застрашенне робітників, на яке рішучість робітничих представників найде найкращу раду.

КЛЯСОВИЙ ПОДІЛ В СОВІТСЬКІЙ РОСІЇ.

Написав Р. Абрамович.

II.

Нова мужицька кляса.

Під поняттє сільської буржуазії підходить в теперішню пору майже ціле російське мужицтво.

Велика російська революція аграрна мабуть найбільша в цілій світовій історії змела безслідно з лиця землі цілу клясу великих власників земельних, котрі до того часу панували над російським мужиком. Та революція розбила февдальні окови, що вязали ціле господарське життя російського мужицтва.

Земельні добра прогнаних панів поділено між мужиків, але так як той поділ був незорганізований та рабівничий, то він потягнув за собою нерівність мужицького посідання. Много мужиків стало нараз богатими, навіть дуже богатими, многі знову мусіли приставати на малім. Ту нерівність в посіданню старалися комуністи визискати, щоби борбу клясову перенести на село. В тій ціли покликано у всіх селах до життя яко представників совітської власти т. зв. „комбеди" (то є комітети бідного селянства) а ті дійсно розпочали клясову боротьбу, однак в дуже особливий спосіб. На підставі признаної власти вони предприняли певного рода **вирівнання посідання** при котрім сільські богачі, але і сільські бідаки зникли і в той спосіб не стало елементу з котрого мали повставати ті комбеди. В той спосіб забрано клясовій боротьбі в нутрі мужицтва землю зпід ніг, а через се прийшло до певного вирівнання соціяльних відносин.

Так отже повстало около 15 міліонів малих селянських господарств, кожде пересічно зі 4—5 десятин землі, з одним конем, одною коровою і т. д. На місци комуністичної або соціялістичної господарки повстав безграничний, мало буржуазний океан, обіймаючий більше як 100 міліонів сільських дрібних посідачів.

Нова екон. політика („Неп") що в практиці полягала на свобідній торговли і в місті і на селі — викликала також зміну в соціяльних відносинах на селі. Повстала наново діференціяція, котра в правді не могла дуже розвиватися, котра однак загальне, під впливом „военного комунізму" переведене вирівнаннє мужицького посідання — значно змінила.

В р. 1922 числено — після даних урядової „Економической Жизни" — 35.5 процентів таких селянських господарств, що мали на голову по 3 четверти десятини ґрунту. 18.9 процентів що мали по 3 чверти до 1 десятини ґрунту, 39.8 процентів, що мали по 1 до 2 десятин ґрунту, — а 7.8 процентів що мали по більше як по 2 десятині ґрунту. З сих груп достарчила послідна ґрупа сама в р. 1922 повних 25 процентів всього натурального податку в Росії.

Коли поставимо собі питання: які суть економічні інтереси селян, то прийдемо до такого висновку: **селянин хоче свобідно і супокійно уживати здобутків аграрної революції.** Він хоче мати змогу свобідно, без перешкод і не задорого то всьо купити, чого потребує для свого власного ужитку і для оброблення свого ґрунту і з другої сторони він хоче рівнож мати можність свобідно і не за дешево продати свої власні продукти. Иншими словами: селянин бажає свободи дрібно-буржуазного розвою.

Тої свободи мужики доси не мали. Революція і загально звісні большевицькі „експерименти" не давали їм прийти до себе. Їх мобілізовано, мілітаризовано, монополізовано, „комунізовано", соціялізовано, їм рабовано плоди їх жнив, товар, забирано їх до робіт, а всьо то без заплати з другого боку, і не достарчаючи їм пекучо їм потрібних виробів фабричних. Тих предметів не достарчувало їм правительство советське раз тому, що се було для нього прямо неможливим, а друге через те, бо се не відповідало теорії „селянсько (!)-робітничої влади". В сей спосіб вона іменно хотіла — після славного вискаву Каленіна — **виховати мужиків на соціялістів!**

Остаточним економічним вислідом було се, що сільсько-господарська продукція значно підупала. Сталося по части тому, що мужикам бракувало конечних коней, а дальше господарського знаряддя як плуги, рала, коси а також з тої причини, що мужикам не хотілося надто висилювати та мучити, щоби потім плід їх праці большевики безплатно собі затирали. І тому продуковано лише тільки, що було потрібне для власної родини, так, що загально сільсько-господарська продукція (збіжа, картофлі і т. д.) упала до половини давної передвоєнної продукції. Дальшим наслідком сего був загальний брак хліба, мяса, масла, лену, дров, цукру, кожухів і т. и.

І аж тоді пізнали комуністи які страшні наслідки викликала їх господарська політика та взялися до нових способів однак очевидно за пізно. Голодової смерти міліонів дітий та дорослих не могли вже вони стримати. Будь що будь, давну тактику вони вже закинули. Загальну ревкізицію земних плодів заступлено „продналогом" (податком в натураліях) котрий остаточно замінено в податок грошевий. Заказ загального торговельного обміну і торговлі збіжем знесено і дано собі спокій з пробами соціялізації. Мужик має тепер майже таку свободу, якої йому треба. Бракує лише ще фабричного промислу, котрий ми достарчував найпотрібніщих для мужика річий.

З усім тим звязані є і політичні симпатії російського мужика. Він є ще занадто пасивний і темний, щоби йти за означеними політичними ідеалами. В падолисті 1917 дав він ще себе большевикам потягнути за ними так як вони йому дуже вимовно обіцювали мир і землю. Молоді мужики в полевих одностроях тому сталися тоді такими одушевленими прихильниками комунізму і третої Інтернаціоналі, бо з тих всіх їм незрозумілих слівець вони чули одно поединче і близько їх обходяче: **„закінчення війни" і „земля мого дідича для мене".**

Своїм боком завівся потім мужик дещо в своїх надіях. Війна наново розгорілась а з ґрунтом дідича також не пішло так гладко бо треба було віддавати усі земні плоди реквіруючі большевикам.

Та тепер було вже за пізно. Комуністи сиділи кріпко в сідлі і провадили завзяту війну проти повставших царських генералів і з ними союзних дідичів. Мужики станули перед питанням: чи Денікін чи комуністи? Коли-б вони пішли за Денікіном, то позбулиби ся большевиків, але мусілиби бодай по більшій части віддати дідичам землю. Коли-ж вони пішли за большевиками, то вправді й жнива зарабовано, та всеж таки вони лишалися при землі забраній в пана. І той послідний арґумент переміг. Мужики підпомагали большевицьке правительство, вправді більше пасивно чим активно, але всеж таки і помимо всього — вони його підпирали.

Розвязка того питання не була така легка. В декотрих сторонах (з осібна Україні де селянин від давна був більше свобідний та сильний) пробовано рівночасно боротись з обома ворожими силами. Організовано повстання, а одного противника виграваю против другого при чім повставала також ріжні самостійні ватаги як от нпр. Махна. Взагалі однак мужицтво помимо своєї ненависти до комунізму станули по стороні совітського уряду, бо сей остаточно зробив се чого собі мужик бажав. **Він прогнав проч великих земельних власників.**

І в сім лежить властива тайна чому совітський уряд так довго держиться. Він виконав історичне завдання російського мужика, **він знищив февдалізм і вирівнав в сей спосіб дорогу для дрібно буржуазного розвою.**

Очевидна річ, що большевики задумали цілком щось иншого. Їх цілию було: через соціяльну світову революцію осягнути комуністичний суспільний устрій. А що їм се не вдалось, то причина лежить в тім, що історія людства цілком не журиться сим, які бажання і ідеали мають поодинокі політичні партії.

За часів французької революції (1789-1804) боролися робітники та селяне плечем поуз плече з дрібним міщаньством під три-барвною хоругвою Якобінців за свободу, рівність братерство та за ідеали Русса. Намацальним вислідом тої боротьби було однак цісарство Наполеона І., а в дальшім перебігу історії република банкирів та фабрикантів.

Російські большевики вступили у бій під червоним прапором соціялізму за ідеали Карла Маркса. Та московський мужик, що у військовім однострою з червоною звіздою на шапці пішов за ними, мав цілком що иншого на оці. І російська революція є не лиш **найбільшою аграрною революцією** взагалі, але і найбільшим **розчаруванням та помилкою, які знає всесвітна історія.**

Та одна часть дороги вже закінчена, вже перейдена. Російський мужик осягнув се, чого йому було треба. А дальше він не піде і о його пасивний опір розбиваються і все будуть розбиватися всі паперові резолюції і всі гарні фантазії всіляких утопій.

Мужик відчуває смертельну ненависть до комуністів, однак він не має нічого проти революції, котра його звільнила з пут великого власника. Він не хоче назад вернути під ярмо царя та дідичів. Се чого він хоче є: господарська свобода, продукти фабричного промислу, вплив на правительство. Однак він не вміє ще оцінити значіня і користи демократичних інституцій і політичної свободи. В жаден спосіб не можна його уважати за свідомого демократа. На його пасивну але могучу і важну поміч може числити кождий, що буде в силі дати йому господарську свободу та дешеві продукти фабричні.

Переклав **Клим Обух.**

Увага перекладчика.

(Автор як бачимо, не вдається в подрібніще обговорювання селянських повстань на Великій Україні, що носять безумовно бодай що до пятьдесять процентів національний характер. Люди, що тепер приїзджають з Великої України доносять, що національне освідомлення робить там надзвичайні поступи передовсім через українську школу. Се, що Троцький, Фрунзе і другі зачали так підлабузнюватись до українства найліпше доказує, що вони діймаючо відчувають своє відрізанне від українського села. Але се є рівночасно доказом їх великого політичного змислу та орієнтаційного хисту. Коли порівняємо їх з таккою тупу закокуріченість польських політичних рішаючих провідників в роді нпр. Ґломбіньского та Вітоса, то зможемо допера оцінити чия тактика є більше доцільна.

Українці в виду сего тим більше мусять напружити всі всі свої сили, щоби свій нарід виховати та зорганізувати по лінії своєї власної самостійницької орієнтації. І не Троцький та не Ґломбіньский нам небезпечні, але ті з наших земляків, що хорують на „знеохоченнє" та „зневіру", а дальше всі ті орудуючі пером, що місто нашу суспільність підбадьорювати, а показуючи на геройські діла наших давних і найновіщих борців за волю, запалювати її до нових подвигів, деморалізують її своїм глупим скавулінням про „недоленьку" та „вороженьків". Гадаю, що наша американсько-українська суспільність живе в чужій атмосфері пересякнутій такою енерґією і жадобою діл, що се не може не відбитись на її псиxіці. Та мимо того всяке поетичне, деморалізуюче скавуління повинна наша американська преса засадничо не допускати на свої шпальти).

(Докінченнє буде).

ЗАЯВА В. ВИННИЧЕНКА У ВІДПОВІДЬ НА БОЛЬШЕВИЦЬКУ ЕКСКОМУНІКУ

Український письменник Володимир Винниченко помістив в журналі „Нова Україна" ось таку заяву:

Недавно я довідався про таку річ:

„П'ятий З'їзд Рад Робітничих і Селянських Депутатів" оголосив мене „ворогом народу" й поставив „поза законом".

Себто, иншими словами: трупа жалюгідних бюрократичних маріонеток-урядовців, призначених Москвою на посади „депутатів" од „рад", організована банда, що, іменем українського робітництва й селянства грає що-року комедію „з'зду рад" під режисурою національно-політичних і соціяльних насильників і шарлатанів, оголосила мене „ворогом народу".

Сим заявляю, що дійсно, я — щирий ворог сеї банди, яка сміє називати себе представником народу. Ворогом такого „народу", себто, реакційної деспотичної олігархії, я є вже 23 роки, з того самого менту, як став свідомим, активним членом соціялістичної організації, що бореться проти всякого насильства, гнету й поневолення. Постійні труси, арешти, кількаразове сидіння в царсько-жандарських тюрмах можуть служити доказом щирости цієї моєї ворожности. Таксамо поза законом такого „народу" я поставлений уже з 1902. року, з менту мого першого арешту, позбавлення прав і нелеґального життя аж до самої революції 1917. року.

І, як тоді вважав за честь собі бути ворогом царсько-жандарського „народу" й бути поза законом насильників, визискувачів і гнобителів українського народу селян і робітників, так і тепер із гордостю приймаю титул ворога непочекістського, окупаційного, насильницького і грабіжницького „народу" й охоче, всею душею стаю поза його закон. І не тільки поза, але й проти, як усі 23 роки проти закону всякої реакції.

Одначе з об'єктивности мушу відзначити деяку ріжницю поміж „народом" поміщицько-царським і „народом" непочекістським: перший був усе ж таки охайніщим у своїх злочинствах і мерзотах, ніж другий. І розумніщим, і щиріщим. Виступаючи таксамо, як і РКП, під гаслом народа і немов би в інтересах його, царська бюрократична оліґархія старалася зберегти якусь пристойність у лицемірстві й цинізмі. Непокомуністична ж бюрократична оліґархія вже ні пристойности, ні теж ніяких у свойому цинізмі не має.

Один із численних маленьких прикладів.

Царсько-жандарський деспотизм, маючи мене за ворога „народу", поставивши мене поза свій закон, усе ж таки не мав того ступня цинізму, щоб красти мій заробіток — до дрібного злодійства він не доходив.

А непонекістський деспотизм не гидує й кишеньковою крадіжкою. Оповістивши мене „ворогом народу", поставивши мене поза свій закон, непочекізм без мого дозволу видає мої літературні праці й краде мій авторський заробіток, у той же час не пропускаючи на Україну надрукованих кордоном цих самих праць. При цьому, щоб крадені річі краще продавались, книжки видаються з портретом автора і з передмою статею, в якій цього „ворога народа" називається пролетарським письменником, революціонером, виразником класа працюючих і т. п.

... Коли ж цей пролетарський письменник звертається до видавців („Держвидав" — „Державне Виданництво") з вимогою виплатити авторський заробіток за видані річі, кишенькові злодюжки прециничнo і пренахабно відмовляють, посилаючись на те, що трупа маріонеток мене поставила поза законом ґрабіжників.

А слідком за злодіями з „Держвидава" якесь видавництво „Рух" оповіщає, що воно видає п'ять томів моїх літературних праць, не питаючись у мене ні згоди, ні дозволу, себто, простісенько крадучи.

Отже заявляю, що всі мої книжки, видані „Держвидавом" і „Рухом", є річі крадені.

В Винниченко.

JERSEY CITY, N. J.

Отсею дорогою подаємо до відома, що низше підписані зібрали на будову Народного Дому в Плавучі великій, пов. Бережани, Гал., суму $63.50. Жертви зложили: Гр. Бобовник $10.00; Ів. Громик, Ник. Шуст, Дан. Груховський, Ник. Василишин, Анна Батючок, Іван Турчин, Ник. Басараба, Дан. Громик, Стах Влоцький по $5.00; гості в Стаха Влоцького $3.00; Вас. Ґіль, Мих. Остапів по $2.00; Семко Мисак $1.00; Настя Кердель і Анна Гуменюк доложили 50 цнт. Всего разом $63.50. З тої суми вислано в долярах до Плавуч великих на будову Нар. Дому посередництвом С. Миляновича $60.00, а $3.50 на оплату і пересилку. Жертводавцям складаємо на сім місци щиру подяку.

Насця Кердель, Анна Гуменюк.

ПОДЯКА

Я, низше підписаний, складаю сердечну подяку Головному Урядови У. Н. Союза за виплату мені запомоги з фонду бідних в сумі 50 долярів. Я нещасливий вже третий рік лежу в шпиталі, а помочи ні звідки. Так само складаю щиру подяку Урядови від. 98 У. Н. Союза, що тим трудився, аби мені нещасному помогти. А головно складаю подяку загалови членів У. Н. Союза. Щире спаси-Біг! Най Всевишний благословить всіх Вас і дасть Вам всім многая і благая літа, щоби наш Союз розвивався і був всім нам Українцям помочию і розрадою! — Дмитро Гнатюк, Шенандоа, Па.

МІТИНҐИ ВІДДІЛІВ У.Н.СОЮЗА

ПЕРТ АМБОЙ, Н. ДЖ. Бр. св. Василія, від. 168, повідомляє всіх своїх місцевих і позамісцевих членів, що місячні мітинги будуть відбуватися так само, як й попередно, в першу неділю по першім. Отже слідуючий мітинг відбудеться дня 2. вересня о 3. годині пополудни в тій самій гали п. Івана Ваверчака. Проситься всіх членів численно зійтися, бо є важні справи до полагодження, так само справи балеві, бо баль має відбутися дня 8. вересня. — П. Маник, секр.

ЧИ ВИ ЗНАЄТЕ ЩО

Совітський уряд повідомив російських горожан мешкаючих в Польщі про роспорядження відрочення дати обовязкової виміни не-політичних втікачів? Се роспорядження дотичить також російських горожан в других краях кромі Польщі. Чи Ви знаєте, що Гелмар турецькі циґаретки мають в собі тютюн найліпшого смаку і запаху з 100% чисто турецького тютюну?

ДОПИСІ

НЮ ГЕЙВЕН, КОН.

Добрий приятель в нещастю.

Є у нас приповідка „Не кайся рано встати і молодо оженити'', я додавби ще: „і негайно до У. Н. С. вступити''.

Коли читаю теперішні звіти у „Свободі", що наша союзова армія числить вже вище 20.000 членів, то тішуся, що йдемо дужим кроком вперед. Зі мною певне радіють й усі Союзовці і знають, що це заслуга головних урядників, які ведуть як найкраще організаційну господарку, а рівнож і заслуга відділових урядників, що подбали приєднати нових членів. Чимало причинилися й усі ті члени, що не є урядниками, але які вважали своїм патрітичним обовязком освідомити український загал про силу і ціль У. Н. Союза.

Однак не пора нам іще спочити. Є ще тисячі Українців, які живуть між нами, а не належать до нас. Нашим кличем має бути: — Поти не спічнем, аж усіх Українців до У. Н. С. зберем!

У нас стався тепер от який припадок. Намовляли ми одного нашого чоловіка, щоб приступив до нашого братства і У. Н. С. Але вні все вимовлявся, що збирається до краю. Однак замість до краю поїхав до шпиталю. Підносячи тягар подвигався і мусів піти на операцію. Тепер лежить бідняга хорий і хто зна, коли і чи прийде назад до здоровля. Кається тепер, що не послухав нас, але вже запізно.

Я є певний, що майже нема місцевости, де не притапилабся оттака гірка наука. Байдужі люде або відкладають з дня на день своє вступленне до У. Н. С., або шукають якоінебудь вимівки, начеб хто його силував до чогось злого. Відтак прийде нещастє, а з ним пізне вокаяннє, або катастрофа для його рідні, якої ніяк не забеспечив. — Хайже цих кілька слів буде пересторогою для кождого Українця, щоби у пору пристав до нашої орґанізації.

У. Н. С. це найбільший приятель і поміч в нещастю!

Мих. Довгий.

БРУКЛИН, Н. Й.

Діточе свято в Бруклині.

Дня 29. липня с. р. устроював тутешний комітет парохіяльний церкви Сошествія св. Духа, пікнік в Фелдменс Квінс Кавнті Парк на дохід церкви. Після програми в переві забави під управою п. В. Савіцького виступили хори Бруклиньського Бояна, Української Молодіжи в Ню Йорку і хор. Товариства Богдана Лепкого з Ню Йорку. Всі ті хори вивязались зі своєї задачі дуже добре. Опісля наступили продукції дітей шкільних з Савт Бруклина і Вудгейвен підуправою д. Яськевича. Цей виступ звернув загальну увагу всіх родичей, котрі посилають діти до школи у всіх дільницях Бруклина. Хор діточий відспівав „Май Кантрі''. Далека Ти, Соколе, Не пора, Гей там на горі Січ іде, Верховино, Ой ходила дівчинонька беріжком, Що я буду бідний діяв, і инші пісні. Опісля наступили деклямації дітей шкільних. Виступили діти з Вудгейвен: Павло Великанович Йосиф Костів і Микола Савка. Всі деклямації випали дуже добре. Потім виступили маленькі дівчатка! Катерина і Ольга Великанович і відспівали „Ой під гаєм, гаєм". Вкінци виступила Марія Чорна і відспівала сольо „Скажи мені правду". Всі співачки, списались дуже добре.

Дальше виступили діти з Савт Бруклина. Деклямували слідуючі діти: Михайло Квасниця. Йосиф Крупа, Катерина Данильчук, Стефанія Дибак, Петро Кіханюк, Михайло Чорнюк, Нина Ниґрач, Розалія Кірдіяка, і Катерина Крупа. По деклямаціях виступили: Катерина Крупа, Анна Ниґрич, Розалія Кордяка і Катерина Данильчук і відспівали „Взяв би я бандуру", а Катерина відспівала сольо „Зеленая рута". На закінченнє відспівав хор діточий „Ще не вмерла Україна". Ті деклямації як і виступ поодиноких співачок випав знаменито. Загальну увагу звернула на себе Катерина Крупа, своїм мельодійним чудовим голосом, даючи наглядний доказ, що має дар до співу і коли буде дальше розвивати голос, може стати правдивов артистков, співачков. Підчас виступу діточого оплескам небуло кінця. По скінченню всеї програми всі діти одержали по пачці цукроків, а дівчата Марія Чарна, Катерина Крупа, Анна Ниґрич, Розалія Кордіяк, і Катерина Данильчук отримали китиці живих цвітів. А вкінци всі діти шкільні, отримали на памятку українські гроші, від 2 карбованців, до 2 тисячок. Більшість дітей була убрана в українських строях. Всі гості були дуже вдоволені сим виступом діточим, а діти були вдоволені, що добре сталися та що, дістали надгороду.

Честь тим родичам, що дбають про науку своїх дітей і посилають до української школи! —

Присутний.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА"

В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ І ФОТОГРАФІЙ ЧЛЕНІВ ВІДДІЛІВ ДО КАЛЕНДАРЯ У. Н. СОЮЗА НА РІК 1924

Календар У Н Союза, який розходиться у многих тисячах примірників, є найліпшим середником до оголошувань поміж Американськими Українцями. Хто має який бизнес, а залежить йому на тім, аби про нього знало як найбільше людий, повинен дати своє оголошенне до календаря У. Н. Союза. Ціни є вельми приступні, зваживши, що наклад буде виносити 20,000 примірників. Ціла сторона 34 кв. цалів, коштує $30.00; половина $15.00; чверть $10.00; осьма часть $5.00; перша і послідна сторона в части оголошень та середна на окладинці по $35.00; місце на послідній стороні окладинки $50. Хто хотівби в своїм оголошеню помістити також і фотографію, чи то свою чи свого бизнесу, мусить прислати з неї готову до друку клішу; коли ні, то поносить кошт виготовлення такої кліші з фотографії то значить, що його оголошенне буде о стільки дорозше коштувати, скільки виносить кошт виготовлення з фотографії друкарської кліші.

Текст оголошень мусить находитися в редакції по день 15. серпня б. р. Гроші за оголошення належить посилати рівночасно. Оголошення на кредит безуслівно не будуть друкуватися.

Фотографії братств і товариств. Відділи У. Н. Союза, а також кружки співацькі, театральні і т. п., котрі хотілиб аби їх фотографії були поміщені в календари на 1924 рік, зволять їх прислати на адресу „Свободи" найдальше по день 1. вересня б. р. Рівночасно проситься прислати з фотографією чек або моні-ордер виписаний на імя „Свободи", на суму $8.00. Сі гроші ужиється на покритте коштів виготовлення з фотографії друкарської кліші. Місце в календари безплатно.

Всі фотографії мусять бути добре опаковані.

Всі письма належить адресувати:

"SVOBODA"

83 Grand St., Jersey City, N. J.

ЧОРНІ ДІЯМАНТИ

РОМАН В ПЯТИ ТОМАХ

МАВРА ЙОКАЯ.

(Переклад з мадярського)

ПЕРШИЙ ТОМ.

ТРЕТИЙ ТОМ.

(43)

Треба розуміти натяки. Це все є сатира на наші теперішні державні і громадські відносини, прикрашена фарбами науки і поезії, щоб її пізнали лише видячі. Подібний твір написав в старім часі Николай Лліміус, для загалу людей була то байка повна пригод, а фільозофський розум пізнавав в ній гірку сатиру на духовні і світські уряди. Не правда, я вгадав ваш намір?

Іван дякував красно за ці ласкаві уваги. Тоді він пішов подякувати господині за її ласку.

Тойделінда прийняла його з усмішкою на обличчю. Спираючись на її фотель стояла контеса Анґеля.

Коли контеса Анґеля підбігла до своєї тітки вона привитала її словами: „Тітко, ти була сьогодня чудова, цілком як королева Мааб".

Наслідком цього влучного слова була усмішка, яка грала на устах Тойделінди коли Іван підійшов до неї. О, за ці пять мінут, протягом яких вона бачила себе такою гарною, вона буде йому вічно вдячна.

„Я дякую вам за насолоду, яку ви дали всім нам," промовила вона простягаючи руку Івану.

„В цім випадку я був вашим довжником" відповів Іван; „коли ви ушанували вашими відвідинами мій скромний дім, ви дали мені діямант, щоб я спалив його перед вашими очима; в подяку за це я даю вам тепер діямант, який був витворений перед вашими очима".

При цім він подав їй кавалок вугля знятий з провідного дроту вольтовської кольони.

„Як я згадував в моїм відчиті, вугіль в магнетичнім вогні робиться діямантом і ріже в цім стані шкло".

„Ах! спробуймо це", промовила контеса Анґеля з спалахуючими очима. „Де тут шкло? Ах тут на цій зеркальній стіні. Ходіть сюди".

Це хотіла бачити також графиня Тойделінда. Вона встала з свого місця і пішла в обома до зеркальної стіни.

„Напишіть на зеркалі якусь літеру", промовила контеса Анґеля і подивилась уважно на Івана.

Яку літеру вибере він? Коли він суєтний він вибере початкову літеру свого власного імени, І, коли він буденний підхлібник, початкову літеру господині дому, Т, а коли він засліплений дурень, то вибере А, В цім випадку він може бути приготований побачити глузливу усмішку на божеськім обличчю Анґелі.

Іван взяв вугіль і вирітував його вістрям на поверхні зеркала Х.

Нею не починається жадне імя в цілім християнсько-католицькім календарі, за виїмком Еспанії, де раз був якийсь Ксімен; але у нас не хрестять нікого цим іменем.

Вони дивувались літері і вуглю, останній перебрала графиня Тойделінда, запевняючи, що вона буде хоронити його разом з її кляйнодами.

Контеса Анґеля стояла так близько від Івана, що складки її сукні дотикала його.

„Знаєте, що я вірю всьому тому, що ви відчитали нам? Я прошу вас, не говоріть мені, що цілий відчит мав лише на меті звабити публику фантастичними ексцентричностями до студіювання сухої науки, що це все потрібно було лише для того, щоб богато цих байдужих молодих людей побігли завтра рано до бібліотеки та професорів довідатися, що було правдою в цім представленню, а що ні, і звабленї таким чином до досліджування дістали нарешті охоту до нього. Я вірю всьому так, як ви ви змалювали це. Але я хотілаб довідатись ще більше про цей дивний світ. Щож далі? Що бачите ви ще- Бо-ж магнетичний глядач мусить бачити все."

Очі контеси Анґелі могли справді дивитися на когось з такою магнетичною силою, що під цим впливом треба було бачити чудеса. Проміння цих очей зробили вже богатьох люнатиками.

„Ви говорили про те," казала Анґеля далі, „як палко, як сильно можуть там люде кохати; але це у них не є жадна чеснота, це є вплив магнетизма, Я вірю цьому. Але-ж магнетизм має два бігуни південний і північний. Я читала, що протилежні бігуни притягають один другого, а однакові відштовхують. Отже коли в магнетичній країні, серця які притягають одне одного, єднаються і сходяться в коханню, що лишається незмінним, то там мусить бути також ненависть; котра також не міняється, задля якої люде уникають один другого, з якою вони нічого не можуть вдіяти, яка також і у нас не є жадним гріхом. Не правда?"

Іван почував себе припертим до стінки. Він добре розумів, про що питала контеса Анґеля, і вона також прочувала, що її питання було йому зрозуміле. Знов мусіла фізика помогти Івану вибратися з цеї дилеми.

„Це правда, контеса, що, де на землі є життя, там також симпатія і антипатія, рівноуправлені, ви студіювали магнетизм, читали про бігуни. Тоді ви певно помітили також, що магнетизм має також екватор, лінію яка не є ані піднем ані північю. Це магнетичний екватор, там магнет ані притягає ані відштовхує, там є спокій. Такий магнетичний екватор має кожда людина в своїм серці, і коли навіть його пристрасть в ненависти і коханню робить найбільші скоки, то ця лінія лишається без перемін, і ті що живуть там, живуть спокійно".

„А якіж люде живуть під магнетним екватором?" запитала контеса Анґеля.

„На приклад батьки якоїсь дитини чи діти якогось батька".

Обличчя контеси Анґелі запалало, її гарні очі стрілями цілими батереями блискавок в очі Івана, але його обличчя лишалось спокійним.

„Про це ми ще поговоримо", промовила контеса Анґеля і пішла. Іван схилився перед гордою красунею і вернувся до товариства мущин.

По відчиті на порядку деннім був буфет. Війско Латинців відійшло вже звідти. Коли Латинець зраджує десь свої міщанські звичаї то це буває саме при буфеті. Він призвичаєний, коли він хоче їсти, сісти біля певного непорушного місця. Коли він може опертися ліктями о стіл, тим ліпше. Найкраще він почуває себе біля свого власного столу, тут для нього приготовані його ніж, його виделки, його лижка, які він пізнає вже беручи в руки. Ніхто не жадає тут від нього, щоб він брав тарілку в одну руку і обслуговував себе самого. Його жінка накладає йому і розуміється найліпші кавалки. Коли йому смакує, вона спонукує його їсти далі. Коли йому не смакує, його питають, що йому бракує. Коли страва була винна цьому, куховарка дістає серіозну догану. А коли йому нічого не смакує, то йому спадає на думку всечасно помагаючий універзальний приятель дому „трохи приправленого хліба". О як чудесно він смакує, особливо коли його трохи потерти чісником, так щоб на хлібі лишились тільки легкі пахощі від нього. — Оскільки-ж інакше їдять тут при цім графськім буфеті. Тут сто тарілок, там купа ножів і виделок, з цього треба забрати для себе потрібне via facti, потім наступити на нагнітки двом трoм конкурентам, спотикнутися на декількох криноліних, просверлити собі дорогу ліктями до нижшого кінця столу, де стоять шклянки, вибрати собі найгірший кавалок печеного бажанта, щоб слідуючі за ним не сказали: як він зле вихований, він бере собі грудинку, яку зївби охоче і инший! Коли здобуто ногу бажанта, треба тікати з нею в куток, взяти в одну руку тарілку, в другу ніж, в третю, коли вона є, виделку. Коли-б тут був хоч пес, котрому можна булоб дати кости, для складання яких нема місця. Тоді треба брати зігнутою як лопата срібною виделкою з чотирма зубцями дриглу і старатися загержати цю вічно дріжачу масу, а при тім боронити на право і на ліво свою шклянку, щоб її не витягли зпід носа, зважати щоб сок компоту не опинився за шиєю, чи в кишенях, перемогати неможливими ножами опір скоринки паштету в гусяною печінкою, при чім властиво ця-ж скоринка є в нім найліпша, перекинути інколи стоячу в дорозі пару пляшок з оцтвом і олійом і з жахом помітити, що проковтнутий вже желятин був перелахою! Нарешті, неможна навіть знайти когось, кому можна-б було подякувати за вечеру, і замість домового жування спички до зубів треба тут ще перед цілим світом виполокати рот!

Краще дома, або принаймні в своїм ресторані, де можна наказувати, ганити, називати кельнера на ти.

Іван не належить до тікаючих. Він змішався з товариством і поводився як людина, що почуває себе як дома.

(Дальше буде).

Клим Поліщук.

ШЛЯХАМИ РУЇНИ.

(З повісти минулого.)

Колись мріялось завітати в Галичину гостем, щоб там спочинути духом своїм, виказати про ті тяжкі кривдо, що чинилися нам пануючим царатом, і щоб навчитись боротися за своє право на рідній окраденій землі. Але, як каже наше присвлля: „Не так склалося, як ждалося".

З перших днів після замаху в Сараєві, запорушилася Московщина. З над „тихого Дону" посунули сотні донців на захід. Весь Дубенський і Кремянецький повіти були заставлені донськими сотнями, які, не маючи що робити поки-що грабували місцевих селян та Радзивилівських евреїв. Гпасаючи по над австрийським кордоном, вони скреготали зубами: „чому не начинається?..." Вигляд веселеньких хаток галицьких сел і димарі бродських заводів забили їх, як казка.

Почаївська лавра, поспішаючись, заготовлювала транспорто відозв до „подяремих братієві" — а в Житомирі московський архиепископ Евлогій мобилізував усіх москофильських вихованців, що знаходилися в духовній семінарії та в школі попів ім. Івана Кронштадського: готувалися кадри москвофильських агітаторів, замишлялося „визволення під'яремної Руси". До надзвичайного збільшилася „бдительность" поліцаїв та жандарів, не було такого дня, щоб у місті не було трусів та арештів. Видно було, що наближалося нечувано страшне діло. Люди спокійно займалися своїми справами, нічим не цікавлючись, але були й такі, що вже пошепки починали говорити: „Ой, неминуча війна, неминуча!... Дивіться, яка сила козаків посунула на Кременець!... Не на добро це все починається!..."

Росія готувалася до нападу. Із 17-го на 18-го липня 1914 року офиціяльно оголошено мобилізацію, а російські газети загаласували про „підлоту" Австрії і „коварство" Германії. Заворушилися в патріотичнім болоті чорносотенні песиголовці й розпочалися безкрайно дикі манифестації, виголошування людожерських промов і розпалювання зненависти не тільки проти Австрії, але й проти місцевої людности — українців та евреїв. Із сел довгою низкою посунулися вози вози із „запасними", яких відірвали від серпа і плуга. На свіжі стерні полів полилися гіркі сльози народні, а на міських вулицях не втихали дикі вигуки чорносотенних манифестантів.

Перша партія австрійських бранців була стрінута з ентузіязмом, — як що можна так сказати, — бо житомирські патріоти засипали їх квітками, моколядками, лікерами та цигарами так, що ті навіть не могли нести із собою всього того. А коли стали прибувати свої ранені, то їх спершу всього роспитували — „чи страшно воювати і чи добре бити австрійців", а потім зовсім за них забули. Почалися сумні дні безнадійности й зневіри. Церковні дзвони вивзонювали „перемогу" за „перемогою". На Галицьку землю посунули слідом за військом і всі темні сили: городові, стражники, урядники, попи, писарчуки і, навіть ті греки, що досі чистили на вулицях чоботи, змогли знайти собі тепленькі місця у Львові. Розпочалася транспортовка награбованого добра; стражницькі жінки на базарах продавали шовкові сукні і портрети невідомих осіб в золочених рамах...

— Прощай рідна Галичино, культурне огнище України!... Не побачиш ти нас гостями в себе, а ворогами лютими й-

дуть однокревні брати твої, щоб вгородити свого багнета у твої братні груди і щоб без жалю на глумитися над спільними національними святощами. Розпочалося одверте знущання над душею народа.

Скоро призвали і мене до зброї, та ні за волю пригніченого народу мав я боротися, а йшов гинути на криваві поля в імя насильства і гніву. Своєю кровю мав скроплювати ганебні кайдани царської неволі.

Памятаю, як довгим ешалоном серед кривливої сірої юрби їхав я туди на захід, до Галицької землі, на бенкет кривавий...

Знайомими місцевостями Волині сунувся наш, на всі голоси виспівуючий, ешалон, а на зустріч йому їхали мочазні довгі санітарні поїзди червоного хреста. Вже недалеко від кордону, за Дубним, посунулися товарні поїзди з галицькими втікачами від „звірства мадярів", — як писали тоді московські газети. За Бродами, по залізничій колії стояли на западових лініях, поїзди напаковані галицьким добром, жінками, генералами, жандарами та поліцаями. Богато всякого вивезеного добра валялося порозкидане по ровах біля залізниці в околиці ст. Ожидова. Тут можна було бачити всі річі домашнього вжитку, починаючи від кришталевого посуду і кінчаючи оксамитовими софами та дзеркалами. Все це було у всій час вивезене зі свого місця і тепер покинуте тут, бо в той час „наших" гонили вже не тільки що із Перемишля, але й Львів прийшлося покинути. Генерали знаходили свою присутність на полях бою, зайвою а поліцаї просто втікали і тепер всі вони цілими ешалонами спішилися втікати з того тепленького місця, де так славно погріли руки на чужім пожарищі.

Ось і Галичина знищена і сплюндрована розгорнулася перед нами. По дорозі на Красне багато могил сумують і безліч хрестів біліють скрізь, що поставилися на могилах загинувших у боях осінніх проклятого першого року війни. Кругом на небосхилі чорніє небо від диму пожеж. Сонце схиляється на захід в димову заслону. Гремлять гармати і здрігається земля... Ми висаджуємся із брудними вагонів і перше, що кинулося в очі, се платформи станції вся завалена раненими. Ми построїлися в ряди і пішли польовою доріжкою на домову заслону. По бокам шелестіли жита, а в горло лізла порохнеча, що не сила буол йти. Сонце зайшло нам у дорозі і перша галицька ніч привітала нас своїми грізними шумами.

Довгий ряд осмалених димарів свідчив про те, що тут було село. Минулої ночі воно палало в огні і світило нам в дорозі як маяк, а зараз тут гніли кучі вугілля і біленький димок склався на зелені поля. Цілою зосталася тільки церква на краю села. Тут-же біля церкви на цвинтарі, серед старих могилок і хрестів, як комашня, ворушилися солдати. Тут нас якісь генерали поділили на сотні і порозводили по полках 33-ої піхотньої дивізії, що отаробилиась по ярах та гаях, бо в селах господарювали козаки. В той час у полках сеї дивізії налічувалося не більше, як по 500 чолоків, а решта ж, тисяч по три загинули на віки вічні в карпатських проходах, за Перемишлем та Львовом. Нам подавали старі карабіни з погнутими багнетами і ми стали частиною дієвої армії.

День і ніч із заходу на схід, валка за валкою, сунула сірою юрбою розпорошена отара наших недобитків, до яких прилучились і ми. Йшли всіми дорогами і шляхами до повного знесилення, а слідом за нами курилося небо, палали села в полум'ї пожеж, а сонце сумно виглядало з димової хмари.

Разом з нами, по всіх доріжках і полях довгою низкою тягнулись галичане: горожани в капелюхах і з краватами, з парасольками і якимись пакуночками в руках, евреї їхали „бідою" зі своїми бебехами, селяне їхали возами і йшли пішки, гонючи перед собою скотину. Над дорогами стояв важкий гомін, чулися ридання і все це вливалося в один глухий шум, як зітхання бурі. Зітхаючи до Бога і втираючи сльози прямували вони на захід із жахом у душі, що стріне їх там в східній Московщині, куди їх гонили козацькі наїздники?...

Ми йшли назад. Минули Красне і білою брукованою дорогою посунули на Олесько. Ліворуч розгорталися чудові зелені Підлисські гори, а праворуч пишалися спілим колоссям широкі лани, серед яких видніліся зелені села, від яких здіймалися в гору стовпи диму і виблискували язики пожеж. По над дорогою стояли хрести і фігури святих з написами на українській мові. Одні з таких написів є у моїм записнику: „Странем сердечним во славу Божу і спаіне душі соборужися сей святий памятник Миколая ґаздою з місточка Олеско Осипом Луциком, щоби Бог милував від нещастя і ниву від гряду глядів. Року Божого 1910-го, Серпня 5-го, посвячений парохом церкви Матері Божої Неустаючої помочи".

В Олеську знаходиться чудовний образ Матері Божої Неустайчої помочі, який селянами дуже шанується. Коли наш полк знесилений довгим переходом добився до місточка, то всюди на воротах і на дверях хат був виставлений сей образ, — „Щоби Бог молував від нещастя"...

Біля містечка Олеська, на зелених Підлисських горах, далеко серед піль виднівся високой залізний хрест; поставлений на память Шашкевичу селянами галицької України. Цей хрест я бачив ще тоді, як йшов у валці „земляків" на Олесько і, коли стало відомо, що в Олеську наш полк став на трьохденний відпочинок, то я на другий день вирішив піти туди і на самоті пожуритися над нашою лихою долею. Цей хрест я знаю ще з весни 1911 року по тим численним фотографіям, що містилися в наших ілюстрованих часописах під насвяткування памяти Маркіяна Шашкевича у Галичині.

(Дальше буде.)

ВИДАННЯ МИХ. ГРУШІВСЬКОГО

Від Курукіпщини до Кумельщини, том 8, частина 1	$1.50
Початки Хмельниччини, том 8, частина 2	1.00
Історія Української Літератури, том 1	1.50
Українська Революція, Др. Мих. Лозинський, Галичина в рр. 1918-1920	1.00
Прегарні оповідання, казки і байки Африки та Америки	.85
Хмельниччина в розцвіті (1648-1650), том 8, частина 3 (опр.)	2.00

Замовлення слати на адресу:
"SVOBODA"
83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Читайте українські книжки і газети, бо часте читання веде до просвіти, а просвіта — се сила.

Пишіть по цінник книжок до
"SVOBODA",
83 Grand Street, Jersey City, N. J.

ПРОСТІ ТІЛА А ЗЛОЖЕНІ

Материя на землі притирає двоякий вид. Раз на землі стрічаємо такі тіла, як лід, камінна сіль, гіпс, кварц, уголь, сірка, то значить окремі немов прості тіла а другий раз мішанини таких простих тіл.

І так ціла атмосфера і гідросфера є мішанинами кількох тіл. Немеише і цілка кора складаєся переважно зі зложених тіл, про що нам свідчать такі могучі скали, як граніт, ґнайс, порфір, базальт, дольоміт, трахіт, лява і т. д.

При тім є дуже замітною і гідною більшої уваги річю, що вже зкількох простих складників можна зложити споре число ріжних мішанин. З кількох мінералів, а іменно з кварцу, ортоклязу, авґіту (амфіболю) і лосняка повстали ріжні, до себе досить неподібні скали, котрі ми що йно вичислили. В одній бракує оден складник, в другій иншию, або й два, а через те вигляд і прикмети поодиноких скал зараз зміняються.

Спробуймо ще приміром на чотирох плинних тілах, кілько з них може повстати мішанин. Возьмім до тепер етер, нафту, спірт і оливу. Вчисляймо сі поодинокі тіла разом до їх мішанин, то дістанемо слідучі матеріяли:

1 олива
2 етер
3 спірт
4 Нафта
5олива з етером
6 олива зі спіртом
7 олива з нафтою
8 етер зі спрітом
9 етер з нафтою
10 спірт з нафтою
11 олива з етером і спіртом
12 олива з етером і нафтою
13 олива з нафтою і спіртом
14 етер з нафтою і спіртом
15 олива з етером, спіртом і нафтою.

Отже з чотирох складників можна дістати разом 15 ріжних плинних тіл. В подібний спосіб можнаб з 5 складників дістати 31 ріжних тіл, з 6 — 63, з 8 — 255, з 10 — 1.023, з 20 — 1,048.575 і т.д.

З того простого приміру і з наведених чисел стає нам зрозумілою одна дуже важна обставина: величаве і безмежне богатство складників нашої землі повстає зі злуки навіть досить нечисленних простих тіл.

Коли прості тіла мішаються зі собою або розпускаються, то повстають нові зложені тіла. Всі мішанини тіл, які ми досі пізнали, називаємо фізичними злуками простих тіл.

Мішанині ріжняться в своїх прикметах від прикмет своїх складників. Вони-ж є новими тілами. З другої сторони пpводний розчин соли є солоний, так як чиста сіль, а розчин цукру є солодкий, як сам цукор. То значить складники фізичної злуки не затрачують своїх питомих прикмет в тих мішанинах.

Однак крім фізичних злук простих тіл стрічаємо на нашій землі ще велике число зовсім инших і особливих злук, які ще дальше побільшують матеріяльне богатство природи.. Цікаві сі злуки тим відзначаються, що їх прикмети основно ріжняться від прикмет простих складників, з яких вони повстають. Не є то вже звичайні фізичні мішанини тіл, що тдаються легко розложити на свої прості складники чеерз остудженнє, віддестильованнє або викристалізованнє.

Щоби однак пізнати близше нові і особливі злуки, кобреби було приглянутися, як деякі тіла зміняються на воздусі.